

מדרבנן. והיכי שרי' במתני' השקאה. יש מתרצין דברייתא בבית הבעל. ולא נהיר, והנכון הנכוש טרחא רבה וכהשקאה דקילון דמיא¹⁸⁵.

וקשקוש בשביעית כו שרי. פי' קו' להאי ליטנא דאוקי' ברייתא מהרבנן וא"כ מאי דשרי אפי' מדרבנן שרי, דאלו למאן דסבר דמתני' דאורייתא קתני דילמא מדאורייתא הוא דשרי הא מדרבנן אסור, ואידך דאסר מדרבנן הוא¹⁸⁶, וקרא דתשמטנה אסמכתא בעלמא.

סתומי פילי אסור¹⁸⁷. פי' שאינו אלא לאוקומי בעלמא שלא יכנס השמש בין הבקעים ולא חשיבא עבודה, אבל יש קשקוש לחוק האילן ולהשביתו וחשיבא עבודה ואסור¹⁸⁸.

איתמר החורש בשביעית¹⁸⁹ לימא כרבי אבין קא מיפלגי האמר כל מקום שאתה זכור, גי' הספרים דמ"ד לוקה לית ליה דר' אבין ומ"ד אינו לוקה אית דרבי אבין, לא דכ"ע לית ליה וכו'¹⁹⁰, וה"פ מ"ד לוקה לית ליה דר' אבין אלא דרשי' קרא בכלל ופרט וכלל, שבתון יהיה לארץ¹⁹¹ כלל, לא תורע ולא תקצור פרט, שבת¹⁹² שבתון יהיה לארץ חזר וכלל וריבה. כל שהיא עבודה מיוחדת בשדות וכרמים כעין הפרט, ומ"ד אינו לוקה אית ליה דר' אבין, וכיון דלא דרשי' ליה

[ג, א] למה לי הכתיבהו רחמנא אלא ודאי הא קמ"ל דבהני תולדות הוא דאסור, לא גריס רש"י ז"ל תולדות¹⁷⁴, וטעמא משום דכיון דכתיבי אבות נינהו, וי"ל דשפיר גריס ליה¹⁷⁵. ומשום דשבת הוי תולדות קאמר הכי¹⁷⁶, וה"פ בהני תולדות מחייב הכא ומשום דעבדינהו אבות הא באחריני לא דאתולדה לא מחייב, והי צריך התלמוד לפרש למ"ד דאתולדה אסר רחמנא כל הני פרטי למה לי¹⁷⁷.

מנין שאין מנכשין וכו', בדיון הוא דלנקוט כוליהו ביחד¹⁷⁸ אלא דנקיט כל ענינא באפי' נפשי'. והא דדריש שדך לא כרמך לא¹⁷⁹, לאו למימרא דמהכא שמעי' לה למאן דסבר דאוריית' קתני¹⁸⁰ דהא ודאי לא דרשה היא כלל אלא בכלל ופרט וכלל דריש ליה כדלקמן¹⁸¹, אלא דנקיט קרא הכי כלישנא קלילא ואורחא דתנאי דעבדי הכי יכול לא יקשקש תחת הזיתים, ולא גרי' ולא יעדר¹⁸² דהא נסיב קרא להתירא דאלו ברישא לא¹⁸³ נסיב ביה קרא לאיסורא.

מה זריעה מיוחדת, פי' שהיא עבודה רגילה וצריכה לשדות ולהשביח¹⁸⁴ אף כל וכו'. ופרקי' מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא, וא"ת והלא מנכש ומשקה כי הודי נינהו והכא אסר לנכש אפי'

הגירס' בספרא פר' בהר פר' א' וכו"כ שם הראב"ד והר"ש משאנן בפירושו דעידור אסור, וכ"ה בשיטה כאן בשם: ואית דלא גרסי, עי"ש (וראה מאירי ובהער'), ובתוס' הרא"ש בשם פרש"י עי"ש ובכ"מ בשם רש"י פ"א משמיטה ה"ו (וראה שם כס"מ ורדב"ן ה"ט משי"כ בדעת הרמב"ם). וברש"י—בגמרא לפנינו גריס לה ומחלק בין חדתי לעתיקי. [ושיטת רש"י כאן דבשביעית בטירחא אסור כדעת רבינו לעיל ובהער' 71—173 עי"ש]. 183 תבה זו בשיבוש, וכ"ל בכ"י ב, דפי'. 184 נדצ"ל: לשדות ולכרמים. 185 עי' מש"כ רבינו לעיל ב, א ד"ה ובשביעית ובהער' 71. 186 התיבות, ואידך דאסר מדרבנן הוא" נראה דמיותרות, הג' דחיב"ה. 187 צ"ל: שרי. 188 וראה בשיטה דכתב: אברויי אילנא הוי עבודת קרקע וסתומי פילי אינה עבודת קרקע. וברש"י—כת"י ד"ה סתומי שרי: דאוקימא אילנא הוא, אברויי אסור דקא מהני לאילן והיא עבודה. ועי' רש"י עי"ג, ב. (ועי' קר"א כאן). 189 צריך להוסיף: וכו'. 190 וכ"ה לפנינו, ובר"ש שביעית פ"א, מ"ד בשם: ויש מגיהין שיטה וחדהר"ן כאן, ועי' תוס'. 191 ויקרא כה, ד. 192 צ"ל: שנת, שם כה, ה.

174 עי' רש"י—מכת"י (עמ' 2) ד"ה ה"ג דכולי עלמא, וכ"מ מרש"י שבת סו, א ד"ה אית ביה אבות דכתב: אבות דשביעית זריעה וקצירה וזמירה ובצירה דכתיבן, תולדות שאר עבודות שבשדה וכרם כדאמרן במ"ק בפ"ק. וכ"מ בתוס' שבת וברשב"א שם וכ"ה בחדהר"ן כאן, ועי' ברשבה"י (ועי' בשו"ת ר' בצלאל אשכנזי סי' ל"ח). 175 וכ"כ תוס' ב"מ ג"ח א, ד"ה לשמור,, דבצירה תולדה דקצירה כדאמרן ריש מו"ק". 176 ראה מש"כ הרמב"ם שבת פ"ו ה"ג ג—ד, וזמר ובוצר הן אבות מלאכות, ובשמיטה ויובל פ"א ה"ג כתב,, וזמירה בכלל זריעה ובצירה בכלל קצירה ולמה פרטן התורה לומר לך על שתי תולדות אלו בלבד הוא חייב וכו' ובהל"י שם כתב,, שאין אסור מן התורה אלא על אותן שני אבות ושתי תולדות כמו שביארנו. (ועי' שו"ת רביא הנ"ל ובמכהמ"ש (הספרדי) שבת פ"ו, ועי' גם באג"ט מלאכת זורע אות ב'). 177 עי' תוס' ד"ה אין דנין. 178 כן הקשו בשיטה (עמ' ט"ו) וחדהר"ן ועי"ש מש"ת. 179 בכ"ל ב, דפי': שדך לא תורע כלאים. וכלפנינו יותר נכון וכ"ה בג' לפנינו. 180 תבה זו מיותרת, דבחיב"ה. 181 בסוגיין בסמוך. 182 וכן הוא

ומנים הלכות שבת פרק ו

אמר כמו שפירשנו רש"י ע"ל. וכפי הנראה... פ"ב ב"ב כל ח"ל כמלכות וכל מהלך השבת וכו'...

ותורת עבודה ק"י ע"פ חז"ל... דבר שאין בו שבת... והוא המכונה שבת... ומה שכתבנו למעלה...

(3)

שכיר שנה נתון לו שכרו... שבת אלא אומו לו ח"ל ל' שביעית של שנה או שלי עשרה ימים...

פרק שביעי

א מלאכות ישייבין עלון מקלה וכו' כמיוז או קרמך חסות בשבעה... ומהו תולדותיה ומנין כל אבות מלאכות...

החריש. והוריקה. והקצרה. העמורה. והדשמה. והחנינה. והמכירה. והמכסה. והארינה. והבציעה. והקשרים. והתפתחות. והתקיעה. והבניה. והחריש. והכתיבה. והמחיקה. והשחוט. והמבעבה. והמבערה. והמקפת. לרשות ב' כל אלו המלאכות וכו'...

אמר ר' טי' שפ"ט ע"ב ב' שפ"ט ע"ב ב' טי' שפ"ט ע"ב

עם גזנת מ"ג וטול מכוז עם גלות המסע כמלך המלך... ב כיצד הוא עושה המעורר או המוריד וכו'...

ד וכן הקור מבויל או קהית וכו'. האה הקולט והטור והמק הוחרם כלן מלמס המהן...

לחם משנה

לחם משנה וכו' ולא הכיר עם הלם המורים גליליה והם הם אמרים... ב"ד ד' הקוצר מטה וכו' על כל מלמס המהן...

מגדל עז

רבי נחמיה ור' זכ"ל אמרים לעולם לעולם... ור' יוחנן ור' זכ"ל אמרים לעולם לעולם... ומי שכתבנו למעלה...

מכל מקום הוא משתבח למטה גם כן. וראייתו מהא דאמר בש"ס גיטין ל"ט. שער העומד לגזוז כל כמה דקאי אשבוחי משבח. אין ראי' כלל כי אשבוחי משבח היינו שגדל יותר כי דרך לגזוז הצמר טרם יוגמר לגמרי כי אז יתחילו צמחים אחרים. וכבר בארתי הדברים ס"ק י"ד דיבור המתחיל ולשיטת:

(יח) ומה שכתב עוד דאפילו אינו יונק כלל יתחייב משום קוצר כמו הקוצר תבואה העומד לתלוש אף דשוב אינו יונק כלל. וכן תאנים שצמקו באביהם. אינו דמיון כלל. שהרי התוס' כתבו בע"ז (דף כ"ו ע"א) דבכלו לו חדשיו דכלו גדוליו לא חשיב עוקר דבר מגידולו. והרי חיוב קוצר מוכח בש"ס (דף ק"ז ע"ב) גבי תולש היזמי והיגי דהוא עקירת דבר מגידולו. ולמה יתחייב בקוצר תבואה העומד לקצור. על כרחך גם זה חשיב עוקר מגידולו כיון שתחילה גדל שם כיון שכך הי' במשכן. ודוקא לענין גזוז בעינין שגם עכשיו יהי' גדל. אבל שער שמשנעשה שער לא ינק עוד ולא הי' השער יונק מעולם לא הי' עוקר מחיותו:

(יט) אשר הקשה על התוס' בכורות (דף כ"ה ע"א) דתולדות אינם בכל איסורין רק בשבת דאתרבי תולדות. והוקשה לו מהא דצריך לימוד בשביעית דתולדות לא אסר רחמנא [מ"ק ג ע"א]. אינו קושיא. שהרי פרש"י [שם] אבות שהי'

במשכן. ומה ענין משכן אצל שביעית. ובשבת משום דנסמכה למלאכת המשכן, אבל בשביעית מנא לן ללמוד ממשכן. אך משום דנקרא שבת הארץ דינו כשבת. ומהאי טעמא הוה אמינא שאסור גם תולדות כמו שאסור ביום טוב אף שאין בו חטאת ואי אפשר ללמדו מועשה מאחת מהנה. ואף שדעת תוס' [סנהדרין כו ע"א] בשביעית אין בו דין מלאכת מחשבת. צריך לומר דהיינו לבתר דילפינן מקרא דלא אסר תולדות שמע מינה שביעית חלוק משבת. [ובמלאכת חורש סק"א בהג"ה ב' כתבתי כמה ראיות שגם בשביעית בעינין מחשבת] וכן כתבתי במלאכת זורע ס"ק כ"א. ואשר הקשה מכלאים מבואר במלאכת זורע ס"ק י"ב. אך במלאכת חורש סק"ז אות י"ד מבואר דרמב"ם מחייב אתולדה בכלאים.

ואשר הביא מב"ח דחייב על צלי וטיגון. למה אזיל בטר איפכא. אחרונים למדו מש"ס סנהדרין [ד ע"ב] דפטור. וכן משמע בר"ן. ועיי' אגלי טל ריש מלאכת אופה. אך השיטה מקובצת בבא קמא [ב ע"א] מפורש בדבריו דבכל דבר מרבינן תולדות מסברא על כן חייב בנזקין תולדות. והבאתי דבריו במלאכת מבעיר [סי' רל"ו אות י"ז] ושם הארכתי בדבריו:

(כ) אך על התוס' אין קושיא כלל מנזקין. דתולדות שבת ותולדות דנזקין חלוקים בעניניהם. [והגמרא לא מייתי יתחזק לשתוף הלשון אבות מכלל דאיכא תולדות]. שהרי בגמרא מקשה אלא תולדותיהן לאו כיוצא בהם דאמר ר' פפא אהייא

אי אהני מאי שנא קרן כו'. מאי שנא רגל כו'. הרי דהתולדות דומין ממש להאבות ואין טעם לחלק ביניהם. על כן לא צריך קרא דמסברא. אך תולדות דשבת כתב בהרב המגיד [פ"ז ה"ד] דהיינו אותם שאינם רק קצת דמיון. ואותם שהם

דמיון גמור חשובים אב [ודקדק כן מלשון ש"ס כולן אב אחד הם] וכיון שאינם רק קצת דמיון איך אפשר לחייבם בלא קרא. ותולדות דנזקין הם כאותם שנשנו בשבת בשם כולן אב אחד ויותר מהם. והשיטה מקובצת בשם תוס' מהר"י כ"ץ

שהקשה, צריך לומר דסבירא לי' כדעת הפוסקים שהובאו באגלי טל מלאכת זורע סק"ה דנוטע מברך ומרכיב אף שנשנו בכלול מלאכה אחת הן חשובים רק תולדות. אבל להרב המגיד והוא דעת רוב פוסקים אין קושיא מנזקין כלל ועיקר:

(כא) והנה ראיתי לכבודו רוצה לחלוק על כולם. על התוס' שכתבו דבכל מילי לא מחייב על תולדות. ועל השיטה מקובצת דבעלמא לא צריך קרא על תולדות. וכבודו רוצה לומר דודאי צריך קרא. רק דילפינן משבת דגלי קרא מאחת

מהנה, והא ודאי ליתא. דאין למדין קל מחמור להחמיר. וגבי מעילה דפרש"י פרק כל שעה דחייב מתעסק כיון דלא כתיב בי' בה כדכתיב בחטאת למעוטי מתעסק עיין שם. והנה לא ילפינן מעילה להקל מחייבי חטאות משום דאשם חמור. ועיי' תוס' סוף שבועות. הנה דאין למדין חמור מקל להקל ונשאר חומר שבו חיוב אשם. הנה דאשם החמור חייב

וחטאת דקל פטור. והכא נמי חייב בחטאת אף דבאיסור לאו פטור. ומנא לי' לחייב באיסור לאו:

(כב) רק כך הי' לומר כיון דביום טוב חייב על תולדות ומשום דנקרא שבת. וכיון דחייב תולדות ביום טוב דאיסור לאו. נילף מיני' בעלמא. ואף דבשביעית בגיזה ועבודה גלי קרא לפטור תולדות לפי דברי כבודו. הכלל לחומרא ילפינן. אך לא

ראיתי באם הקל יש שני דברים והחמור רק אחד כמו בנידון דידן. החומרא רק ביום טוב. והקולא תרי ותלת. שביעית. גיזה בקדשים. עבודה בקדשים. וידוע דברי הקרבן אהרן בהא דמה הצד מגופי' פרכינן מעלמא משום דהכא שנים והכא

אחד עיין שם במדות אהרן (דף י"ב) ואין חילוק בזה בין להחמיר בין להקל. ולא מצאתי כעת גילוי גמור לדין זה כלהקל שנים ושלוש. ולהחמיר אחת מהי ילפינן:

(כג) אך בלא זה דבריו תמוהים לדעתו כדעת שיטה מקובצת דתולדות נזיקין ותולדות שבת שוין. ולפי דבריו יצטרך לומר גם נזיקין ילמוד משבת. אם כן מה מבעי' להש"ס בבא קמא בנזקין אם תולדותיהן כיוצא בהן כיון דמשבת ילפינן ונילף

נמי לכיוצא בהן. ומסתברא כדעת תוס' בכורות כי תירוץ השיטה מקובצת דחוק מאוד. דלא עדיף מה דילפינן ממשכן ממה דכתוב בהדיא. [ומכל מקום בארתי באגלי טל [מלאכת חורש סק"ז אות י"ד] דרש"י ורמב"ם מחייבים על תולדה בכלאים] ואף לרבנן דפליגי על ר' יוסי דמחייבים קטוף בלקט [חולין קלז ע"א]. היינו דסבירי להו דלענין מתנת עניים

אין סברא לחלק בין קציר לקיטוף. ולענין מלאכה קוצר בכלי חשיב מלאכה טפי אבל לענין מתנת עניים. אין נפקא מינה. ובכיוצא בזה אמרינן דיבר הכתוב בהוה כמו מקרה לילה והוא הדין ביום. ולעולם אינו חייב על תולדות רק

באיכא קרא:

(כד) אשר הקשה על הרמב"ם שכתב התולש נוצה מעוף חי חייב [ודאי כוונתו למה שכתב רמב"ם [י"ט פ"ג ה"ג] דאסור למרוט נוצה ביום טוב במקום שחיטה כדי שלא יתקלקל השחיטה משום דבעוף היינו אורחיא] וכי הדרך למרוט נוצות

מעוף חי הלא צער בעל חי הוא. ואף דבבית השחיטה דרכו כן תמיד בחול. מכל מקום לרמב"ם דפסק פרק י"ט [הכ"א] מהלכות שבת דאף באומן דרך אומנתו פטור קשה עד כאן דבריו. מה זו קושיא הלא באומן הטעם משום שאף אומן

אינו מוציא כך רק בשעה שרוצה להכריז שהוא אומן כמבואר בסוגיא ובפרש"י [שבת יא ע"ב]. ומקום בית השחיטה לעולם דרכו לתלוש מחיים סמוך לשחיטה ולא לאחר שחיטה כלל. שהרי רגילות לתולשם עוד קודם השחיטה. והוא

עדיף ממה דמבואר בסוגיא [שם] בהדיוט שחקק קב בבקעת דחייב אף דלאו כי אורחיא משום דהדיוט זה אין לו דרך אחר. כל שכן בזה שכל העולם אין דרך לתלוש נוצות מקום שחיטה לאחר שחיטה כי כבר מרטו אותם קודם שחיטה

סמוך לשחיטה. ואיני יודע מה קשיא לי':